

DE POLITISKA SAKFRÅGORNA INFÖR VALET 2022 – HUR SER SPELPLANEN UT?

JOHAN MARTINSSON

Sammanfattning

Det svenska politiska landskapet har genomgått stora förändringar de senaste decennierna och vilka politiska frågor som befolkningen tycker är viktigast har skiftat kraftigt. Frågor kring invandring, brottslighet och sjukvård dominerar nu den politiska dagordningen på medborgarnivå. I detta kapitel undersöks hur dagordningen har utvecklats samt vilka partier som väljarna anser har bäst politik inom olika områden och hur detta har förändrats de senaste fem åren. Resultaten visar att invandring och brottslighet har stigit hastigt på agendan, medan ekonomiska frågor har fallit i skymundan. Flest väljare anser att Sverigedemokraterna har en bra politik i invandringsfrågor, medan Moderaterna äger frågan om brottslighet. Generellt sett har partier till höger i politiken idag en fördel i de viktigaste frågorna. De senaste åren har dock inga stora förändringar inom sakfrågeägarskapet skett, utan det är i första hand dagordningen som har förändrats.

En av de faktorer som brukar räknas till de mest avgörande för att bestämma vilket parti väljare röstar på är vilket parti de anser har bäst politik i de frågor de anser är viktigast. Vilka frågor som dominerar en valkampanj kan variera stort mellan olika val och kan växla snabbt. Historiska exempel i Sverige är när miljöfrågan dök upp sommaren före valet 1988, när arbetslöshet och ekonomisk kris hastigt seglade upp inför valet 1991 och när flyktingfrågan hamnade bland toppfrågorna 2018. De partier som av många anses ha bäst politik i frågorna på toppen av dagordningen får då en fördel och ökar sina chanser att göra ett bra valresultat. Inom den statsvetenskapliga forskningen brukar detta kallas sakfrågeägarskap och brukar oftast betyda att flest väljare tycker att ett visst parti har en bra politik (eller bäst politik) inom ett politikområde.

Begreppet frågeägarskap fick större spridning inom forskarvärlden i och med Ian Budge och Dennis Farlies banbrytande bok ”*Explaining and Predicting Elections: Issue Effects and Party Strategies in Twenty-three Democracies*” (1983). Från början betraktades frågeägarskapet som i allmänhet mycket trögrörligt, närmast något av en konstant cementerad i de politiska partiernas ursprung och historiska väljarbas. Budge och Farlies tanke var att ägarskapet var relativt stabilt mellan olika val, medan vilka frågor som stod i centrum för valdebatterna varierade över tid, och att det

var där den viktiga kampen försiggick; kampen om dagordningen. Det parti som lyckades få sina egna frågor att stå i centrum skulle då gynnas i valet.

Stora förändringar har skett i svensk politik de senaste åren. Till att börja med har vi sedan 2010 ett nytt politiskt parti i Riksdagen, Sverigedemokraterna, som har vuxit till att stabilt bli ett av de tre största partierna landet. Det har även skett stora förändringar på väljarnas dagordning sedan 2015, med framförallt ökad betydelse för migration och brottslighet. Frågan är nu om även sakfrågeägarskapet har förändrats? Har väljarnas bild av vilka politiska partier som har den bästa politiken i olika frågor också förändrats under denna period?

Senare forskning har dock alltmer ifrågasatt bilden av det stabila frågeägarskapet och visat på många fall av förändring i ägarskapet såväl internationellt som i Sverige (se t.ex. Bélanger, 2003; Holian, 2004; Martinsson, 2009; Christensen m.fl., 2015). Detta kapitel ska belysa sakfrågeägarskapet i de politiska frågor som medborgarna själva anser är viktigast. Mer precist ska detta kapitel belysa sakfrågeägarskapet i svensk politik genom att besvara två frågeställningar: Vilka partier bedöms av väljarna idag ha bäst politik inom de sakfrågor väljarna själva anser är de viktigaste samhällsproblemen? Har frågeägarskapet förändrats de senaste fem åren? I kapitlet används data från den nationella SOM-undersökningen från 2010 till 2020. Frågorna om sakfrågeägarskap är inkluderade år 2016, 2018 och 2020.

Inledningsvis kommer väljarnas dagordning, det vill säga vilka politiska frågor eller samhällsproblem de tycker är viktigast, att beskrivas. Både nuläget samt hur dagordningen har förändrats de senaste tio åren kommer då att inkluderas. Sedan ger vi en bild av vilka partier som har sakfrågeägarskap över de olika politiska frågorna, med fokus på de viktigaste frågorna för väljarna i nuläget och hur sakfrågeägarskapet i dessa har förändrats.

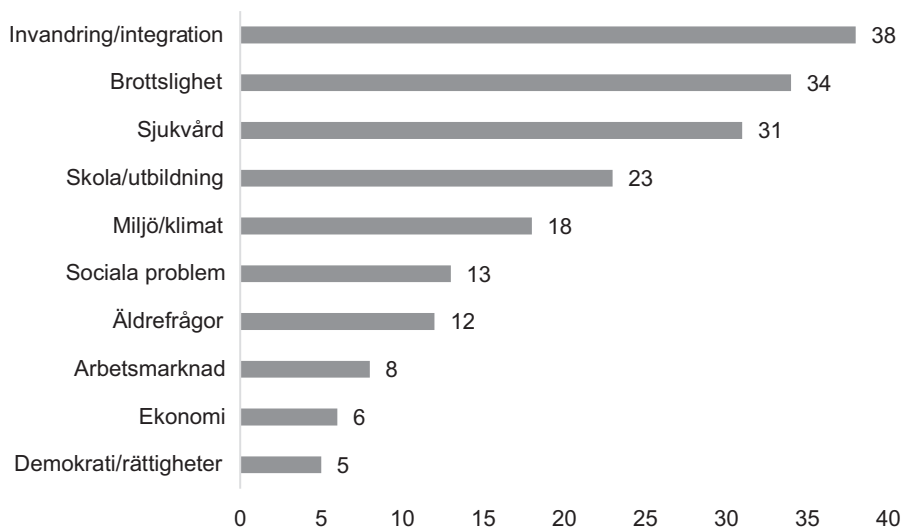
Stora förändringar på väljarnas dagordning

Det frågeinstrument SOM-undersökningarna använder för att undersöka hur viktiga olika frågor är för invånarna är en öppen fråga där de tillfrågade själva med egna ord får formulera vad de tycker är viktigast. Frågan har ställts sedan 1987 och lyder ”Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag?” och upp till tre problem eller frågor får anges. Frågan är således ganska bred och är tänkt att fånga upp vad människor själva anser är viktigast utan att de får några förslag eller alternativ att välja mellan. De öppna svaren kodas sedan manuellt in i ett stort antal kategorier efter ett förutbestämt kodschema. På en övergripande nivå kan sedan medborgarnas dagordning sammanfattas i dryga 20-talet övergripande problemkategorier.

Om vi börjar med att titta på vilka frågor som väljarna tycker är viktigast hösten 2020, då den senaste nationella SOM-undersökningen genomfördes, så framträder en tydlig bild där invandring/integration, brottslighet och sjukvård intar de tre tätpositionerna. Som vi kan se i figur 1 följer sedan skola/utbildning samt miljö/

klimatfrågor på fjärde respektive femte plats. Frågor som tidigare ofta har varit centrala i svensk politik, som arbetslöshet och ekonomisk utveckling, återfinns nu först på åttonde respektive nionde plats då inte ens var tionde svarande angav dessa frågor som ett av de viktigaste samhällsproblemen. Med tanke på de stora och omtalade konsekvenserna av nedstängningar och restriktioner på många ekonomiska aktiviteter i världen tycks detta extra anmärkningsvärt.

Figur 1 Andel bland väljarna som anger olika frågor och problem som viktigast, 2020 (procent)

Kommentar: Frågan lyder 'Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag?' och respondenterna får ange upp till tre problem. Procenten i figuren är baserade på samtliga som besvarat den enkätversion som innehåller frågan om de viktigaste samhällsproblemen, det vill säga 5 562 personer.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2020.

Men har då medborgarnas dagordning egentligen förändrats de senaste åren? Eller är det samma frågor som står i centrum som tidigare? Vi ska nu gå vidare med att undersöka den senaste tioårsperioden närmare, 2010–2020. I Figur 2a visas hur de fem frågor som det senaste året låg högst på listan över befolkningens viktigaste frågor har utvecklats de senaste tio åren, och i Figur 2b visas de frågor som år 2020 låg på plats 6–10 på dagordningen under samma period.

I figur 2a och 2b ryms mycket information över dagordningens utveckling bland medborgarna de senaste tio åren. Vi ska här endast tämligen översiktligt beröra de stora förändringar som kan ses. Om vi först utgår från de två frågor som ligger i topp 2020, invandring och brottslighet, så är det tydligt att så inte alltid har varit

fallet. I figur 2a visas tydligt invandrings- och integrationsfrågans hastiga uppgång till toppen av dagordningen åren 2014–2015 under perioden med den så kallade flyktingkrisen då antalet asylsökande i hela Europa, och framförallt i Tyskland och Sverige, ökade dramatiskt.

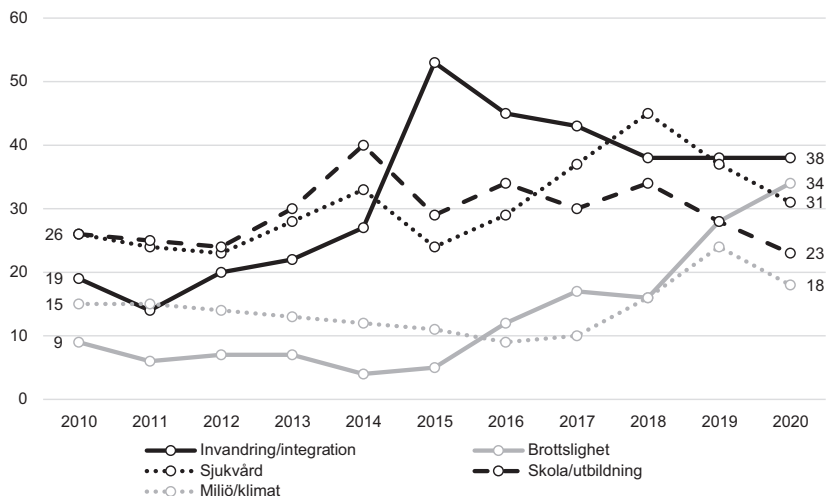
Frågan om lag och ordning och brottslighet började röra på sig uppåt ungefär samtidigt, men från en så låg och undanskymd nivå att det till en början knappt kunde märkas. Den långa resan upp till toppen inleds året efter flyktingkrisen, 2016, med en uppgång från 5 till 9 procentenheter. Med undantag för valåret 2018 fortsätter sedan andelen som anger brottsligheten som ett av de viktigaste problemen att stiga år för år för att år 2020 nå en andra plats med 34 procent av de svarande.

Vad gäller sjukvård och skola/utbildning som nu ligger på tredje respektive fjärde plats så har de under hela perioden tillhört toppfrågorna som tävlat om de tre översta platserna. De senaste åren har dock båda dessa områden fått se en nedgång i andelen som anger dem som viktigast. Miljö- och klimat däremot har sett en uppgång sedan 2017 och låg som högst under denna tioårsperiod på 24 procent av de svarande år 2019 i samband med rapporteringen kring Greta Thunbergs klimatengagemang. 2020 ligger miljö- och klimat fortfarande på femte plats men har fått se en viss minskning till 18 procent som anger den som viktigast.

Om vi däremot betraktar de frågor som 2020 ligger på plats 6–10 på medborgarnas dagordning i Figur 2b ser vi att dessa frågor i allmänhet antingen har stått i stort sett stilla eller minskat kraftigt i betydelse under perioden. Bland de frågor som står stilla finner vi äldre frågor och sociala problem som fluktuerar mellan 12 och 18 procent över tid, men även frågor som rör jämställdhet mellan kvinnor och män, diskriminering och demokratifrågor som under hela perioden pendlar mellan 3 och 5 procent.

Några frågor i Figur 2b utmärker sig dock genom att de har tappat kraftigt i betydelse under tidsperioden. Det främsta exemplet är arbetsmarknadsfrågor, inklusive arbetslöshet. Denna fråga har i ett längre perspektiv varit en av de riktigt stora i svensk politik, och i synnerhet under valkampanjer (se t.ex. Martinsson och Weissenbilder 2018:121). År 2012 angav hela 38 procent att frågan tillhörde de viktigaste och låg då på en första plats i rangordningen av samtliga frågor (se Andersson och Martinsson 2021, sid. 41). Sedan dess har frågan emellertid dalat stadigt för att 2019 hamna på en åttondeplats i rangordningen och endast samla 5 procent av de svarande. Det är en ovanligt stor förändring på befolkningens dagordning som inte händer ofta. Arbetsmarknadsfrågorna har under perioden helt hamnat i skymundan av frågor som exempelvis immigration, brottslighet och sjukvård. Även ekonomi och ekonomisk utveckling har minskat något i betydelse: som högst samlade ekonomi 15 procent bakom sig 2011 mot som lägst endast 4 procent åren 2017–2019.

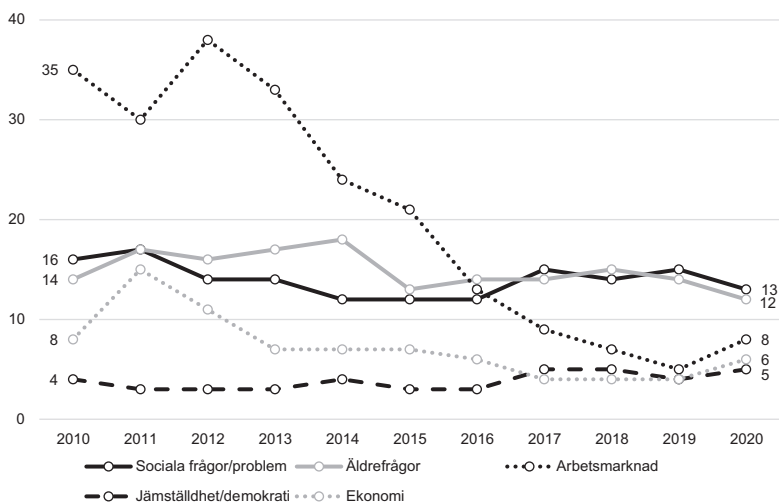
Figur 2a Befolkningens viktiga frågor plats 1–5, 2010–2020 (procent)

Kommentar: Frågan lyder 'Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag?' och respondenterna får ange upp till tre problem. Antalet svarande varierar över åren mellan som lägst 3 440 och som högst 6 289.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2010–2020.

Figur 2b Befolkningens viktiga frågor plats 6–10, 2010–2020 (procent)

Kommentar: Frågan lyder 'Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag?' och respondenterna får ange upp till tre problem. Antalet svarande varierar över åren mellan som lägst 3 440 och som högst 6 289.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2010–2020.

När coronapandemin drabbade Sverige under våren 2020 och många arbete och försörjning hotades av de restriktioner i människors liv som infördes över hela världen väntade sig många att frågor som ekonomi och arbetslöshet åter skulle få ett uppsving i opinionen. Så har möjligen blivit fallet, men endast i mycket liten utsträckning. Arbetsmarknadsfrågor ökar från 5 till 8 procent mellan 2019 och 2020, och ekonomin ser en ökning från 4 till 6 procent. Vi bör dock även här hålla i åtanke att den nationella SOM-undersökningens data huvudsakligen samlades in under perioden innan den andra vågen av smittspridning tog far i Sverige, det vill säga under en period då fokus tillfälligt i någon mån började flyttas bort från Covid-19.

Frågeägarskap 2016–2020

Men vilka politiska partier har då bedömts ha bäst politik i de olika frågorna av väljarna? Vi ska här fokusera på läget under de senaste fem åren, och hur frågeägarskapet eventuellt har förändrats under perioden. Vi ska gå igenom de områden som har ingått i frågebatteriet efter viktighetsordning och börjar med de frågor som i nuläget bedöms vara viktiga av flest av de svarande.

Det frågeinstrument som detta kapitel huvudsakligen baseras på är en enkätfråga som lyder ”Vilket eller vilka partier tycker du har en bra politik på följande områden?”. Flera partier kunde markeras, liksom svarsalternativet ”ingen uppfattning”. Totalt är nio sakfrågeområden inkluderade i enkäterna och frågan har ställts i den nationella SOM-undersökningen 2016, 2018 och 2020. De frågor som inkluderas ändrades något mellan 2016 och 2018.

I tabell 1 visas de övergripande resultaten från de tre undersökningsåren 2016, 2018 och 2020. Tabellen redovisar andelen som säger att något av de nuvarande åtta riksdagspartierna har en bra politik inom olika områden samt andelen som anger att de inte har någon uppfattning. Om vi börjar med att undersöka hur lätt de svarande har att ta ställning till partiernas politik så ser vi att omkring var tredje svarande anger att de inte har någon uppfattning. År 2020 var invandringsfrågan det område där människor hade lättast att bedöma partiernas politik där 31 procent säger att de inte har någon uppfattning. Miljö, jämställdhet, sysselsättning och sjukvård var däremot något svårare att bedöma för de svarande med 38 procent som anger ingen uppfattning som svar. Alla dessa siffror är dock förhållandevis höga och visar tydligt att människor har svårt att ha bestämda uppfattningar om partiernas politik inom olika specifika områden.

Vi kan även se vad som troligen är början till ett mönster med högre andel ingen uppfattning de år det inte är allmänna val. Vi har visserligen ännu bara tre mätpunkter och vi kan därför inte utesluta att det bara är slumpvariation. Vad vi ser är dock att andelen som inte har någon uppfattning ökar igen i mätningen 2020 jämfört med valåret 2018 för samtliga nio sakfrågeområden med mellan tre och nio procentenheter. Om vi tar ett genomsnitt över de sju frågor som har ingått alla tre

Tabell 1 Andel "bra politik" för samtliga partier inom olika sakfrågeområden, 2016, 2018 och 2020 (procent)

	V	S	C	L	M	KD	MP	SD	Ingen uppf.
Ekonomi									
2016	7	23	7	8	34	4	3	5	35
2018	8	27	11	10	31	8	3	6	29
2020	9	25	8	7	29	9	4	6	36
Sysselsättning									
2016	6	24	11	9	27	5	3	4	36
2018	7	27	12	9	26	6	2	4	32
2020	9	25	10	7	24	8	3	5	38
Skola/utbildning									
2016	8	22	6	19	17	6	6	4	35
2018	11	24	8	24	17	9	6	5	28
2020	11	25	6	14	20	10	4	6	37
Social trygghet									
2016	12	31	9	10	17	6	4	7	33
2018	14	35	11	9	14	13	4	9	27
2020	16	32	7	6	17	11	4	9	33
Sjukvården									
2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2018	12	28	10	9	14	17	3	7	30
2020	14	28	7	6	15	14	4	6	38
Lag och ordning									
2016	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2018	6	19	7	9	29	9	2	18	31
2020	7	19	5	6	33	12	3	19	34
Jämställdhet									
2016	13	23	10	10	16	6	7	4	37
2018	19	25	14	11	13	9	8	4	32
2020	19	25	9	9	13	9	7	5	38
Invandring									
2016	8	19	7	7	17	5	5	21	33
2018	10	18	12	8	18	8	7	25	26
2020	9	18	7	5	22	11	5	25	31
Miljö									
2016	8	14	16	5	14	3	23	3	38
2018	10	13	20	5	13	5	27	4	30
2020	10	14	13	4	16	7	22	5	38

Kommentar: Frågan lyder 'Vilket eller vilka partier tycker du har en bra politik på följande området? Flera partier kan markeras för varje område.'. De svarsalternativ som fanns var samtliga riksdagspartier, samt 'FI', 'Annat parti' och 'Ingen uppfattning'. Procentbasen är samtliga som besvarade enkäten, det vill säga 1 591 personer 2016, 1 817 personer 2018 och 1 896 personer 2020. I denna tabell har de som hoppade över hela frågan sammanförts med de som kryssade i "ingen uppfattning" eller hoppade över enstaka frågor. I tabellen har värdet för det parti som har högst andel bra politik det året ramats in, och om differensen från det högsta värdet för ett annat parti är mindre än tre procentenheter så har även det ramats in.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2016, 2018 och 2020.

åren så blir andelen ingen uppfattning 35,3 procent 2016, 29,1 procent 2018 och 35,6 procent 2020. Preliminärt tycks det alltså som att valåren gör det lättare för väljarna att ta ställning till partiernas politik, vilket tycks rimligt. Vid nästa valår, 2022, får vi se om andelen som inte har någon uppfattning åter igen minskar och då kan känna oss säkrare på att det är ett robust mönster som utkristalliserar sig.

Vad gäller frågan högst på väljarnas dagordning, invandringsfrågan, så är det tydligt att Sverigedemokraterna är det parti som flest anser har en bra politik inom området. Detta frågeägarskap har stärkts något sedan 2016 då skillnaden mellan Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna inte var lika stor. 2020 har även Moderaterna gått framåt och bedöms ha en bättre invandringspolitik av fler än tidigare år, liksom även Kristdemokraterna. Det är tydligt att det är partierna som står för en mer restriktiv invandrings- och flyktingpolitik vars politik bedöms mer positivt 2020.

När det gäller fråga nummer två på dagordningen, brottslighet/lag och ordning, så är det mycket tydligt att Moderaterna är det parti som dominerar frågan genom att ha en klart högre andel som bedömer deras politik som bra än andra partier. Den tredje frågan på dagordningen, sjukvården, domineras däremot av Socialdemokraterna precis som tidigare år. Även i den fjärde viktigaste frågan, skola och utbildning, når Socialdemokraterna 2020 högst andel som säger att deras politik är bra. Historiskt sett har Liberalerna länge tävlat med Socialdemokraterna om ägarskapet över skolfrågorna. Nu tycks dock detta ha förändrats och andelen som säger att L har bra politik inom området sjunker från 24 till 14 procent sedan år 2018, medan S andel ligger kvar i stort sett oförändrad på 25 procent.

I den femte viktigaste frågan, miljö, dominerar fortfarande Miljöpartiet trots en viss nedgång från 27 procent 2018 till 22 procent 2020. Den historiska konkurrenten i miljöfrågorna, centerpartiet, tappar dock ännu mer och sjunker från 20 till 13 procent. De är intressant att notera att båda de partier som historiskt haft en stark profil i miljöfrågor tappar något i bedömningarna av sin miljöpolitik när dessa frågor får mycket uppmärksamhet. Inga andra partier har dock heller gått tydligt framåt i miljöfrågorna. Snarast är det istället så att det är andelen som svarar ingen uppfattning som ökar 2020. Detta är dock mest troligt en effekt av att 2020 är ett mellanvalsår snarare än en effekt av den uppmärksamhet frågan får.

Vad gäller frågor längre ned på dagordningen ser vi att socialdemokraterna har högst andel bra politik i jämställdhetsfrågan med 25 procent, dock ganska tätt följda av vänsterpartiet med 19 procent. I förhållande till partiernas storlek tycks det mer imponerande att vänsterpartiet får en positiv bedömning av 19 procent än att socialdemokraterna får det av 25 procent. Vi ska i nästa avsnitt återkomma till detta perspektiv och systematiskt sätta andelen bra politik i förhållande till partiernas storlek. Vad gäller social trygghet är åter socialdemokraterna vinnaren precis som de tidigare två åren med hela 32 procent bra politik. Inom ekonomi är det moderaterna som får den mest positiva bedömningen, dock med ett relativt

litet avstånd till socialdemokraterna. Inom sysselsättning och arbetslöshet har det länge varit S och M som har tävlat om sakfrågeägarskapet (se tex Martinsson 2009). I vår mätning 2020 är dock läget jämnt mellan dessa båda partier där bådars politik uppskattas av ungefär var fjärde person.

I ett övergripande perspektiv så är det socialdemokraterna som har den högsta andelen bra politik i flest frågor, fem av nio, med moderaternas som god tvåa med tre frågor av nio. Här räknar jag med de fall där ägarskapet är delat, det vill säga i praktiken när skillnaden är högst två procentenheter. Utöver detta har enligt väljarna sverigedemokraterna bäst politik i invandringsfrågor och miljöpartiet i miljöfrågor. Socialdemokraterna har alltså mest positiva bedömningar inom välfärdsfrågor och jämställdhet medan moderaterna leder inom ekonomi och brottslighet.

Frågeägarskap i relation till partiernas storlek

Det är tydligt att det är de största partierna som har sakfrågeägarskapet över de flesta politiska frågorna, vilket känns tämligen naturligt. Undantaget är Sverigedemokraterna som trots att de är ett av de största politiska partierna bara har ägarskap över en fråga, men då är i gengäld denna fråga den som flest väljare tycker är viktig. För att få en ännu tydligare bild av i vilka frågor partierna kan antas ha en fördel av sitt ägarskap behöver vi sätta det i relation till hur stora partierna är. Tanken är här att om ett parti tex samlar 40 procent av väljarkåren i de allmänna valen och 20 procent anger att de har bra politik inom ett område så är det mindre imponerande än om ett parti som samlar 10 procent i valen uppnår samma siffra, även om det stora partiet anses ha bra politik av fler väljare än något annat parti. Det kan till och med ifrågasättas om det verkligen skulle vara till fördel för ett parti på 40 procent om en politisk fråga där de anses ha bra politik av 20 procent stiger på dagordningen. För att ett parti verkligen ska kunna antas gynnas av att en fråga lyfts fram på den politiska dagordningen bör partiet anses ha en bra politik inom området av fler än de som redan i utgångsläget tänker rösta på partiet. Vi ska därför fortsätta analysen i tabell 2 genom att ställa andelen som anger att partierna har bra politik inom olika områden i relation till partiernas storlek i opinionen. För att göra detta på ett enkelt sätt subtraheras andelen som anger att de tycker bäst om partiet i samma delurval i den nationella SOM-undersökningen från andelen som säger att partiet har en bra politik inom olika områden. Här inkluderas dock samtliga som har fått frågan i procentbasen, det vill säga även de som har hoppat över frågan om vilka parti de tycker bäst om, på samma sätt som vi här hanterar frågan om vilka partier som har en bra politik. Den exakta fråga som används för att mäta partipreferenser här lyder: "Vilket parti tycker du bäst om idag?".

Tabell 2 Andel "bra politik" i relation till partiernas storlek, 2016, 2018 och 2020 (procent)

	V	S	C	L	M	KD	MP	SD
Ekonomi								
2016	1	-2	1	4	14	1	-2	-7
2018	1	0	3	4	14	1	-2	-6
2020	0	0	1	4	10	4	0	-7
Sysselsättning								
2016	0	-1	5	5	7	2	-2	-8
2018	0	0	4	3	9	-1	-3	-8
2020	-3	-1	4	6	8	0	-1	-9
Skola/utbildning								
2016	2	-3	0	15	-3	3	1	-8
2018	4	-3	0	18	0	2	1	-7
2020	2	0	-1	11	1	5	0	-7
Social trygghet								
2016	6	6	3	6	-3	3	-1	-5
2018	7	8	3	3	-3	6	-1	-3
2020	7	7	0	3	-2	6	0	-4
Sjukvården								
2016	-	-	-	-	-	-	-	-
2018	5	1	2	3	-3	10	-2	-5
2020	5	3	0	3	-4	9	0	-7
Lag och ordning								
2016	-	-	-	-	-	-	-	-
2018	-1	-8	-1	3	12	2	-3	6
2020	-2	-6	-2	3	14	7	-1	6
Jämställdhet								
2016	7	-2	4	6	-4	3	2	-8
2018	12	-2	6	5	-4	2	3	-8
2020	10	0	2	6	-6	4	3	-8
Invandring								
2016	2	-6	1	3	-3	2	0	9
2018	3	-9	4	2	1	1	2	13
2020	0	-7	0	2	3	6	1	12
Miljö								
2016	2	-11	10	1	-6	0	18	-9
2018	3	-14	12	-1	-4	-2	22	-8
2020	1	-11	6	1	-3	2	18	-8

Kommentar: Frågan lyder 'Vilket eller vilka partier tycker du har en bra politik på följande områden? Flera partier kan markeras för varje område.'. De svarsalternativ som fanns var samtliga riksdagspartier, samt 'FI', 'Annat parti' och 'Ingen uppfattning'. Procentbasen är samtliga som besvarade enkäten, det vill säga 1 591 personer 2016, 1 817 personer 2018 och 1 896 personer 2020. I denna tabell har de som hoppade över hela frågan sammanförts med de som kryssade i "ingen uppfattning" eller hoppade över enstaka frågor. Siffrorna i tabellen visar andelen som anger att partier har en bra politik inom området minus andelen som anger att de tycker bäst om det partiet i samma urval. I tabellen har värdet för det parti som har störst övervikt bra politik i förhållande till andelen som tycker bäst om partiet ramats in, och om differensen från det högsta värdet för ett annat parti är mindre än tre procentenheter så har även det ramats in.

Källa: Den nationella SOM-undersökningen 2016, 2018 och 2020.

Om vi återigen börjar uppifrån på dagordningen med invandningsfrågan först så ser vi att SD är "överrepresenterade" i invandningsfrågan på så sätt att en högre andel anser att partiet har en bra invandringspolitik än andelen som idag säger att de tycker bäst om partiet SD. Tolkningen är då att invandring är en fortsatt tydlig vinnarfråga för SD och att de skulle gynnas ytterligare opinionsmässigt om frågan steg ännu högre på dagordningen. I övrigt ser vi att även KD har en viss fördel i frågan relativt sin storlek, medan S däremot ligger på minus netto med sju procentenheter färre som säger partiet har en bra invandringspolitik än som säger att S är det bästa partiet. På motsvarande sätt kan detta då tolkas som att om invandningsfrågan står högt på dagordningen så är det en opinionsmässig belastning för socialdemokraterna.

När det gäller fråga nummer två på dagordningen, brottslighet/lag och ordning, så är Moderaterna det parti som har starkast fördel med en nettoövertikt på 14 procentenheter år 2020. Deras politik inom lag och ordning är alltså i nuläget långt populärare än partiet självt och därmed en tillgång för partiet. Även SD och KD ligger här på plussidan i opinionen medan återigen S ligger på minus i förhållande till partiets storlek, vilket torde betyda att när brottsligheten stiger på dagordningen så är detta till nackdel för partiet.

Tittar vi sedan på sjukvården, den tredje viktigaste frågan för medborgarna, så ser vi att det är Kristdemokraterna som har starkast positiv övertikt med nästan tio procentenheter. Inom området skola och utbildning däremot har Liberalerna med god marginal den starkaste positionen relativt partiets (allt mindre) storlek. Även om partiets positiva övertikt för andelen bra politik tydligt har krympt jämfört med 2018 så finns inte något annat parti som kan utmana positionen, trots att Socialdemokraterna numera är det parti som får den högsta andelen bra politik i sig (se tabell 1) om vi inte tar hänsyn till partiernas storlek.

Vad gäller miljöområdet så blir det när vi tar hänsyn till partiernas storlek i tabell 2 ännu tydligare att det är Miljöpartiet som tveklöst har den största fördelen av att frågan ligger högt på dagordningen. Inget annat parti kommer i närheten, även om Centerpartiet visserligen uppvisar positiva nettosiffror. Det blir också när vi analyserar materialet på detta sätt mycket tydligt att Socialdemokraternas miljöpolitik relativt partiets storlek får ett underbetyg av väljarna med ett underskott av positiva bedömningar om 11 procentenheter 2020.

Avseende övriga frågor så ser vi att Vänsterpartiet har en mycket stark ställning när det kommer till jämställdhetsfrågor med tanke på partiets storlek generellt sett. Denna profil har funnits under hela perioden, men har stärkts 2018 och 2020 då Vänsterpartiet har ökat fördelen gentemot Liberalerna som också har positiva nettosiffror vad gäller jämställdheten. Social trygghet är även det en fråga som tillhör den vänstra planhalvan med högst positiv övertikt för V och S, även om L år 2016 kunde vara med och tävla om toppositionen. Ekonomin är tydligt Moderaternas hemmaplan, precis som vi såg i tabell 1. De är det enda partiet med en nämnvärd positiv övertikt i frågan. För sysselsättningen är läget lite annorlunda. Moderaterna

har även här den starkaste positiva övervikten, men Liberalerna ligger inte långt efter. Det kan dock tilläggas att detta beror enbart på att partiets skara sympatisörer har krympt snarare än på att fler tycker att partiets sysselsättningspolitik är bra.

Fördel för partierna till höger i de viktigaste frågorna inför valet 2022

Hur ska vi då sammanfatta frågeägarskapet i svensk politik idag? Och finns det några stora förändringar att tala om under de senaste fem åren? På ett övergripande plan är det tydligt att frågor om ekonomi och sysselsättning är starka frågor för de borgerliga partierna, och i synnerhet för Moderaterna. Även brottslighet och invandring tillhör de frågor som tydligt ägs av partier till höger om mitten på vänster-högerskalan. Frågor som berör välfärdssektorn, som skola, sjukvård, trygghet samt jämställdhet och miljö däremot ägs istället av de rödgröna partierna. Här ser vi en mycket tydlig uppdelning.

Tittar vi specifikt på de för väljarna viktigaste frågorna så tillhör därmed de två frågor som ligger överst på dagordningen partier till höger om mitten: invandringen domineras av Sverigedemokraterna och lag och ordning av Moderaterna. För sjukvården som ligger på tredje plats beror svaret på exakt hur vi mäter ägarskapet. Ser vi till andelen som anger att ett parti har bra politik så vinner Socialdemokraterna, men sätter vi istället denna andel i relation till partiernas storlek så framstår det istället tydligt att det är kristdemokraterna som är mest överrepresenterade vad gäller positiva bedömningar och torde ha mest att vinna på frågan. Även för skola/utbildning ser vi samma bild där Socialdemokraterna får flest positiva bedömningar i absoluta tal, men Liberalerna får bäst betyg i förhållande till sin storlek. Enbart i den femte viktigaste frågan, miljön, har något av de rödgröna partierna en tydlig fördel. Som det ser ut år 2020 så är det tydligt att dagordningen gynnar partierna till höger om mitten snarare än de rödgröna partierna. I de frågor som befolkningen tycker är viktigast idag anser flest att de borgerliga partierna och Sverigedemokraterna har en bra politik. Med halvtid till nästa val så har de rödgröna partierna en rejäl uppförsbacke i de viktigaste sakfrågorna.

Vilka förändringar kan vi då se de senaste åren i frågeägarskapet? Överlag är intrycket att partiernas starka och svaga frågor är tämligen stabilt under perioden 2016–2020 i de nio områden vi har undersökt. Vissa tecken på förändringar finns dock, även om de under denna period inte innebär några omkastade positioner eller andra dramatiska förändringar. När det gäller invandring och brottslighet så är det framförallt Moderaterna som har stärkt sin position i frågorna något och har mer positiva bedömningar än de hade 2018. För sjukvården är läget i stort sett detsamma som tidigare, medan vi kan se att Liberalerna har tappat tämligen stort inom skola och utbildning med en nedgång från 24 till 14 procent som säger att de har en bra politik på området. Vad gäller miljön så sker inga större förändringar, men båda de partier som har en stark ställning i frågan, Miljöpartiet och Centern, tappar något mellan 2018 och 2020. Inom övriga frågor syns inga förändringar

värda att nämna. Spelplanen tycks därmed tämligen stabil inför valet, och denna gång ligger fördelen på den högra halvan av spelplanen.

Referenser

- Andersson, Ulrika och Johan Martinson (2021). *Svenska Trender 1986–2020*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Bélanger, Éric (2003). Issue Ownership by Canadian Political Parties, 1953–2001. *Canadian Journal of Political Science*, 36: 539–58.
- Budge, Ian & Dennis Farlie (1983). *Explaining and Predicting Elections: Issue Effects and Party Strategies in Twenty-three Democracies*. London: George Allen and Unwin.
- Christensen, Love, Dahlberg, Stefan & Johan Martinsson (2015). Changes and Fluctuations in Issue Ownership: The Case of Sweden 1979–2010. *Scandinavian Political Studies*, 38(2): 137–57.
- Holian, David B. (2004). He's Stealing My Issues! Clinton's Crime Rhetoric and the Dynamics of Issue Ownership. *Political Behavior*, 26: 95–124.
- Martinsson, Johan (2009). *Economic Voting and Issue Ownership: An Integrative Approach*. Gothenburg: Department of Political Science, University of Gothenburg.
- Martinsson, Johan & Marcus Weissenbilder (2018). Viktiga valfrågor i Sverige – från miljö till invandring. I Ulrika Andersson, Anders Carlander, Elina Lindgren & Maria Oskarson (red) *Sprickor i fasaden*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

